

Gilbert Achcar: Revolutionens låga brinner fortfarande

[Intervju med Gilbert Achcar från januari 2014. Intervjun gjordes av Eric Ruder och publicerades ursprungligen den 14 januari på amerikanska [Socialist Worker](#). Här översatt från versionen på [International Viewpoint](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Eric Ruder: I början av 2011 gav de arabiska upproren upphov till enorma förhoppningar. Men under inverkan från de senaste händelserna i Syrien, Egypten, Tunisien och så vidare verkar glädjeyran idag ha förvandlats till sin motsats – djup förtvivlan. Hur tolkar du det arabiska upproret tre år senare?

Gilbert Achcar: Jag tror att den glädjeyra som uppstod av händelserna i början av 2011 i själva verket var obefogade – precis som de mycket dystra uppfattningar som vi ser nu. Det är ganska tankeväckande reaktioner på den nuvarande utvecklingen.

Inledningen av upproret, med sina enorma massmobiliseringar i flera länder, gav upphov till massor av förhoppningar, och det är förståeligt. Men det var och är fortfarande viktigt att inse att det handlar om mer än att förändra den politiska regimen – det vill säga en så kallad demokratisk övergång. När det kommer till kritan står dessa uppror inför utmaningen att genomföra mycket mer radikala förändringar samtidigt som de möter statens hårda kärna, alltså de väpnade styrkorna.

Det är en mycket svårare nöt att knäcka än att bara avsätta en Mubarak i Egypten eller en Ben Ali i Tunisien under upprorets första veckor. Massmobiliseringarna lyckade störta härskarna i båda dessa länder, men den ”djupa staten” – den gamla regimen ryggrad – finns kvar, vilket betyder att den gamla regimen till mycket stor del fortfarande finns kvar, och det finns mycket större kontinuitet mellan de nuvarande förhållandena och de gamla än brist på kontinuitet.

I ett land som Syrien, där de väpnade styrkorna är strukturellt knutna till den härskande familjen, går det inte ens att förverkliga denna första åtgärd att störta regimen utan att bekämpa statens hårda kärna – och följaktligen har vi sett hur händelserna i Syrien obönhörligt har utvecklats till ett inbördeskrig sedan månader av barhänt uppror mötts av ett allt blodigare förtryck.

Svårigheterna är enorma i alla tre länderna och i inget av dem kunde det bli en kortvarig process – och än mindre en ”vår” – som skulle kunna fullbordas genom att organisera fria val, som i fallen Egypten och Tunisien.

Det viktigaste att förstå är att det som inleddes 2011 är en långvarig revolutionär process som har sina rötter i årtionden av ekonomiska hinder som beror på den rådande samhällsordningen natur. Vi befinner oss i själva verket bara i början av denna revolutionära process. Den kommer att vara i många år, om inte decennier.

Så det finns definitivt plats för hopp – så länge massrörelsen fortsätter att vara fast besluten att uppnå de centrala sociala mål som från början inspirerade huvuddelen av de personer som deltog i upproret. Men det ska vara realistiska förhoppningar som kombineras med en verklig förståelse för hur svår uppgiften är.

ER: Kan du tala mer om utmaningarna i Egypten?

GA: Det som hände i Egypten 2011 var en ytlig förändring. Bara toppen på isberget avlägsnades: Mubaraks familj och dess närmaste kumpaner, och det är allt. Vi får inte glömma att Mubarak inte bara störtades av massrörelsen, utan av en kombination mellan massrörelsen och en militärkupp.

Det som ägde rum den 11 februari 2011 faktiskt var mer av militärkupp än det vi upplevde den 3 juli 2013 – i den meningen att militären avlägsnade Mubarak från makten och tog makten direkt i

sina händer. De väpnade styrkornas högsta råd tog makten som en militärjunta, så det var en kupp i ordets mest klassiska mening mot en bakgrund av enorma massmobiliseringar.

Före den kuppen, även när glädjeyran var som störst, varnade bland annat jag för illusioner om armén, eftersom den är den egyptiska statens och regimens verkliga ryggrad sedan flera årtionden tillbaka. Således var det en fullständig illusion att tro att alla de förhållanden som den egyptiska befolkningen reste sig mot skulle förändras bara genom att Mubarak avsattes – i synnerhet som Mubarak avsattes av själva ryggraden i sin egen regim.

Avsättningen av Mubarak hade i själva verket till syfte att bevara statens kontinuitet. I den meningen var det en konservativ kupp. Tack vare statens relativt höga grad av institutionalisering gick det i fallet Egypten att försöka bevara regimen genom att offra regimens ledare – med andra ord är institutionen viktigare än härskaren.

Härskaren var själv ingenting annat än ett resultat av denna institution – det vill säga armén. Detta särdrag hos den egyptiska staten gällde också den tunisiska staten. Men det finns inte i de flesta staterna i regionen, som oljemonarkierna eller de faktiska monarkier som kallar sig ”republiker”, som de som fanns i Libyen eller Syrien – eller för den delen i Saddam Husseins Irak innan regimen störtades av USA.

Men i Egypten var det uppenbart att kuppen inte skulle få slut på rörelsen. Det vi har sett är i själva verket att folket efter en relativt kort period av glädjers började konfrontera den fortsatta regimens hårda verklighet. De gjorde uppror mot den igen, och i slutet av 2011 var det en hel del oro.

Situationen var återigen mycket spänd i Egypten, och så valdes muslimska brödraskapet och Mohamed Mursi till president. Mursi segrade i andra omgången av presidentvalet eftersom väljarna ville hindra den gamla regimen från att hävda sig på nytt. Mursi fick en hel del röster i andra omgången av de som inte röstade på honom i första omgången – han var definitivt inte deras förstaval.

För dessa, liksom för en stor del av de personer som röstade på honom i den första omgången i förhoppning om att muslimska brödraskapet skulle lösa landets centrala problem, i synnerhet de sociala och ekonomiska aspekterna, blev Mursi en oerhörd besvikelse.

Dessutom uppträdde muslimska brödraskapet så arrogant att alla blev övertygade om att de försökte ta kontrollen över statens samtliga institutioner. Det reste en hel massa farhågor bland andra krafter – muslimska brödraskapet lyckades till och med stöta bort andra islamistiska fundamentalister som salafisterna.

Ilskan mot Mursi förnyade massrörelsen, liksom strejker bland arbetarna, andra strider och överhuvudtaget sociala spänningar, som den 30 juni 2013 kulminerade i de största demonstrationer som Egypten någonsin har upplevt. Och återigen upprepades samma scenario som i februari 2011. Armén ingrep för att avsätta presidenten.

Det faktum att Mursi till skillnad från Mubarak valdes i fria val förändrar inte det faktum att det i båda fallen rörde sig om en kupp. Och det förändrar inte heller det faktum att Mursi hade förlorat sin legitimitet även om han hade blivit vald i relativt fria och rättvisa val. Han valdes under revolutionära förhållanden med ett mandat från folket och han förrådde detta mandat – därför ville folket bli av med honom. I denna mening var avsättningen av honom ett resultat av en massrörelse som utnyttjade sin djupt demokratiska rätt att återkalla en vald ämbetsman.

Problemet är att det i dagens Egypten bara finns två stora organiserade krafter. Den ena är naturligtvis armén, den gamla regimens ryggrad, som på samma gång är en samhällelig och politisk kraft och inte bara en militär institution. För det andra, och i opposition mot den gamla regimen, har vi muslimska brödraskapet med sin jättelika organisatoriska apparat.

Ungdomarna i Tamarrudrörelsen* lyckades sätta igång enorma mobiliseringar, men hade inte organisatorisk kraft att störta Mursi, som hade stöd från muslimska brödraskapets omfattande politiska apparat. Så precis som 2011 var den folkliga rörelsen beroende av armén för att avsätta presidenten.

Armén utnyttjade givetvis massmobiliseringarna mot Mursi som en chans att bli av med honom, eftersom de såg muslimska brödraskapets försök att utvidga sin kontroll över staten som ett stort hot – på samma sätt som liberalerna och hela vänstern upplevde brödraskapets försök att ta makten som ett hot.

Det stora problemet är att folket idag ännu mer än 2011 har illusioner om armén igen, som om armén på något sätt är en institution som står i folkets tjänst och bara ingriper för att genomföra folkets vilja. Det är förstås helt befängt. Armén är definitivt inte folkets verktyg. Armén är på många sätt den gamla regimens verktyg, men försvarar också och i första hand sina egna intressen.

Som institution kontrollerar armén en enormt stor del av ekonomin – enligt beräkningar nästan en tredjedel. Den är mycket angelägen om att bevara alla de förmåner och privilegier som den har åtnjutit under de tidigare decennierna. Vi har sett det mycket tydligt under den senaste diskussionen om konstitutionen, där militären har arbetat för att garantera sina privilegier och en ökad status som ska säkerställa att inga andra institutioner – varken presidenten, parlamentet eller någon annan – ska kunna ingripa i det militären anser vara sina angelägenheter.

För att återgå till vår utgångspunkt har glädjeyran från 2011 förvandlats till djup förstämning, så djup att många har börjat ge ut dödsrunor över den egyptiska revolutionen – eller till och med låtsats att det aldrig har varit någon revolution. Men tanken att det som började 2011 nu har tagit slut och att vi är tillbaka på ruta ett, eller ännu sämre, är helt fel.

De centrala frågorna i Egypten är sociala och ekonomiska och de har en explosiv karaktär. Men militären har ingen aning om hur de ska bemöta dessa krav, utöver att kväsa dem. Så även om det har funnits en hel del illusioner om general Abdel Fattah el-Sisi, militärens ledare, så är det mycket kortsiktigt att tro att det kommer att förbli så.

Det är uppenbart att spänningarna kommer att återuppstå. De har redan återuppstått i de sociala striderna, i industriaktioner och arbetarkamp och i allt större konflikter inom den stora koalitionen som gick mot muslimska brödraskapet. Många av dem som gick ut på gatorna mot Mursi den 30 juni är nu fientligt inställda till det militären försöker genomdriva.

ER: Som du nämnde har en del Mellanösternkommentatorer hävdat att det inte ägde rum någon revolution i Egypten – eller någonstans i regionen för den delen – eftersom den politiska makten inte har överförts från en klass till en annan. Hur vill du svara på det?

GA: Revolution är ett begrepp som gäller för olika sorters omvandlingar, men revolutioner har gemensamma drag på det sättet att de drar in folkmassor under störtandet av de aktuella politiska institutionerna.

En revolution tar formen av en omvälvning, som i en del fall leder till mycket djupa och radikala förändringar, inklusive vilken klass som har den rådande politiska makten. Men om vi sätter ribban så högt då gäller begreppet ”revolution” bara för ett mycket begränsat antal historiska händelser.

Om en massmobilisering störtar en president så är de inblandades uppfattning att de deltar i en revolution riktig, även om det kombineras med en kupp. Man kan inte förneka dem stoltheten att vara inblandade i en revolution. Den grundläggande omständigheten i det som händer i arabvärlden är att det förvisso rör sig om en långvarig revolutionär process.

De flesta revolutioner i historien har varit mycket långdragna processer – i synnerhet när en hel

---

* Tamarrud betyder ”uppror” på arabiska – öa.

geopolitisk region omfattas av processen. Men även om man koncentrerar sig på ett land så är det uppenbart att revolutioner inte händer på dagar eller veckor.

Den franska revolutionen eller den engelska revolutionen skedde under loppet av flera år eller decennier, beroende på när man anser att de avslutades. Det är viktigt att ge sig i kast med hela den historiska processen, och även om man mer eller mindre kan slå fast ett datum när allting startade så är poängen att det blir en utdragen process eller förändring.

Om det centrala problemet i Egypten faktiskt är att utvecklingen hindras av en speciell samhällspolitisk struktur, så är det uppenbart att det inte går att lösa denna situation utan att störta den strukturen. Att ersätta den med en progressiv samhällspolitisk makt kanske inte nödvändigtvis kulminerar i en socialistisk omvandling, även om det kan tjäna som en sorts historisk horisont. Om störtandet av Egyptens kapitalism präglad av vänskapstjänster leder till att det till exempel uppstår en politisk samhällsordning som påminner starkt om chavismen i Venezuela, så skulle redan det vara en betydande förändring av den samhällspolitiska strukturen.

Nu handlar det om att sopa undan den samhällspolitiska struktur som för närvarande har makten och ersätta den med något annat. För att det ska kunna ske är det viktigt att vara klar över vad som måste förändras. Precis som all samhälllig makt stöds denna härskande samhällspolitiska struktur av väpnade styrkor. Och för att röja undan detta hinder måste massrörelsen kunna vinna över soldaterna för att hindra att de utnyttjas för att försvara den gamla regimen.

Men för att lyckas med detta måste man arbeta för att det ska uppstå en massrörelse med en viss grad av organisering, samordning och strategisk klarhet. För närvarande saknas den sortens organiserade kraft, och den kommer inte att byggas upp på några veckor eller månader. Det är därför revolutioner är mycket långa processer.

Historiskt är erfarenheterna i Ryssland 1917 – där det fanns ett revolutionärt parti som bolsjevikpartiet som hade existerat före den revolutionära krisen och därefter kunde växa mycket snabbt och gripa makten – ett undantag snarare än en regel. I dagens arabiska länder står vi inte inför något som ens liknar dessa förhållanden.

Det återstår ännu att bygga en organiserad kraft för progressiva sociala förändringar. I arabvärlden finns det kanske bara ett land där det i viss mån redan finns en sådan organiserad kraft, och det är Tunisien. Den tunisiska arbetarrörelsen är organiserad och mycket stark, men det som saknas är strategisk klarhet inom vänstern.

ER: Den revolutionära utmaningen mot den syriska regimen verkar stå inför ännu svårare omständigheter. Vad är förklaringen till det?

GA: Syrien är en tragisk illustration av ett av de arabiska upprorens gemensamma övergripande särdrag – nämligen att de möter flera, överlappande kontrarevolutioner. Som regel måste revolutionära rörelser stå emot en kontrarevolutionär utmaning från den gamla regimen, men i den här regionen är det bara början.

Utöver den kontrarevolution som organiseras av staten har vi också den regionala kontrarevolutionära roll som oljemonarkierna vid Persiska viken spelar. Dessutom är det den internationella kontrarevolutionen, som i denna region framförallt representeras av USA. Men i fallet Syrien finns också Ryssland och Iran, som är den syriska regimen främsta stöd.

Och ovanpå denna kombination av lokala, regionala och internationella kontrarevolutionära krafter finns något ännu mer ödeläggande: nämligen att en del av de krafter som uppstod under upprorets förlopp och verkade delta i revolutionen hade en reaktionär dagordning. Jag talar om de islamistiska fundamentalistiska krafterna. Oavsett om det handlar om muslimska brödrskapet eller salafisterna eller ett antal jihadistiska element, så har dessa krafter spridit sig i regionen sedan 1970- och 1980-talen

På grund av nedgången för vänsterkrafterna – vänsternationalister, kommunister och de andra – har de lyckats utnyttja större delen av folkets förbittring. Tomrummet efter vänsterkrafterna har fyllts av islamistiska fundamentalistiska krafter, som i själva verket är reaktionära och inte progressiva krafter. Då de går mot de existerande regimerna så gör de inte det med en progressiv utan en reaktionär agenda, som grundar sig på religion och omvandlas till en samhälleligt reaktionär ideologi.

Ända från upprorens början stod USA inför den kvistiga frågan hur de skulle reagera, i synnerhet när upproren riktade in sig mot deras allierade, som Mubarakregimen i Egypten. I allmänhet har Washington försökt förnya de relationer de en gång hade med muslimska brödrskapet från 1950- fram till 1980-talet, när dessa två var kompanjoner mot alla krafter som betraktades som vänster eller progressiva i regionen.

2011 satsade USA i huvudsak på de konservativa krafter som skulle kunna agera som allierade under ansträngningarna att underminera den revolutionära dynamiken inifrån – när de lokala regimerna inte lyckades stoppa den utifrån med hjälp av förtryck, reformer, att ta över den eller en kombination av dessa.

I fallet Syrien har USA använt samma strategi som i Egypten och på alla andra ställen, vilken är att förhindra den revolutionära rörelsen att bli alltför radikal – försöka hålla den inom vissa förskrivna gränser.

I detta avseende utnyttjar de lärdomarna från Irak. I Irak förkastade Bush-administrationen det alternativ som var det riktiga vad gäller USA-imperialismens mål, eller det tror i alla fall Washington idag. Det alternativet var saddamism utan Saddam – med andra ord att bevara den baathistiska staten och den gamla regimens olika strukturer men utan Saddam Hussein i toppen.

Idag är det den plan USA har för Syrien – assadism utan Assad. Det är i själva verket vad de tänker sig för alla länder i regionen där rörelsen når en nivå som gör det omöjligt att behålla den gamla samhällsordningen.

Det är i grund och botten vad de försökte få i Egypten, och ni ser alla de motsättningar som följde. De lyckades faktiskt med det i Jemen, med hjälp av en överenskommelse som sauderna förhandlade fram, och vilken innebar att hejda alla de grundläggande strävanden som ungdomarna, massorna och arbetarna som deltog i upproret i Jemen hade. Det är därför massmobiliseringarna ändå fortsätter i det landet.

I Syrien skulle de föredra att driva igenom någon sorts överenskommelse för att bevara regimens centrala strukturer, men där det för att bevara trovärdigheten finns ett minsta villkor att Bashar al-Assad avgår, som i Jemen. Och låt oss vara klara över att ”demokrati” inte har något med det att göra.

I Syrien sammanfaller regimens och oljemonarkiernas intressen, och de försöker tillsammans avleda eller vattna ur upprorets demokratiska natur och inordna det under de islamistiska fundamentalistiska krafternas makt.

För Gulfmonarkierna är ett demokratiskt och progressivt uppror i Syrien – eller för den delen någon annanstans – ytterst farligt. Så närhelst de kan gå mot sådana uppror genom att stöda regimen så gör de det, som i Egypten – eller givetvis i Bahrain där de ingrep militärt för att bevara monarkin.

Men i de fall där de inte kan stöda regimen direkt så är det näst bästa alternativet att försöka kontrollera rörelsen och ta udden av dess progressiva möjligheter. Och för detta passar de islamistiska fundamentalistiska krafterna mycket bra eftersom de inte utgör det minsta hot – åtminstone inte ideologiskt – mot oljemonarkierna, speciellt sauderna, vars officiella ideologi är den mest reaktionärt fundamentalistiska tolkning som finns av islam.

Även den syriska regimen ville att de krafterna skulle dominera upproret eftersom det är de fiender som den föredrar: de är bäst för att förmå en avsevärd del av befolkningen liksom västmakterna att inte stöda upproret. Det förklarar varför den syriska regimen släppte mer än 1.000 jihadister ur fängelse några månader efter upprorets inledning 2011. Regimens syfte var att ge de islamistiska fundamentalistiska strömningarna möjligheter att bli en betydande kraft i upproret för att misskreditera det.

Så även om den syriska regimen och Gulfmonarkierna hade olika syften så strävade deras strategi mot samma punkt, och resultatet blir detsamma. Båda har någon sorts intresse av att få dessa krafter att dominera upproret.

Och för den syriska regimen var det ett sätt att förmå USA att inte stöda upproret. Denna strategi var effektiv i den meningen att vi kan se hur föga benägna Washington har varit att ge något verkligt stöd till upproret, utöver vaga uttalanden och ytterst begränsade materiella medel.

Mer än något annat fruktar Washington en ytterligare radikaliserings av situationen och en möjlig destabilisering av Persiska viken, där USA har sina främsta intressen – givetvis på grund av oljan. Av detta skäl är USA helt nöjt med att se den syriska regimen överleva intakt.

ER: Kan någonting förändra denna dynamik i Syrien?

GA: Situationen i Syrien är definitivt ytterst tragisk. Den syriska befolkningen är helt utmattad. Utöver de 200.000 människor som har dödats och det enorma antal som har lemlästats, så finns miljontals flyktingar som lever under förfärliga förhållanden. Det har blivit en humanitär tragedi av oerhörda proportioner.

De progressiva krafterna i Syrien är ganska isolerade medan de andra krafterna har sina olika beskyddare: regimen backas upp kraftfullt av Ryssland och Iran, och de fundamentalistiska krafterna får pengar och stöd från Persiska viken. Vi har definitivt sett en oroande utveckling av situationen och det verkar befogat med en dyster bedömning.

Men till och med i Syrien är det viktigt att tänka bortom det nuvarande ögonblicket. Vi får inte glömma att svängningen av den militära situationen kom relativt nyligen.

Fram till för några månader sedan förlorade den syriska regimen mark i så stor omfattning att det tvingade Iran att ingripa massivt för att rädda den. Bland annat genom att sända tusentals soldater från Hizbollah i Libanon och från Irak för att strida tillsammans med regimen. Det gjorde att regimen kunde vända den militära utvecklingen och gå till motoffensiv, vilket ledde till att de islamistiska styrkorna blev synligare och till och med dominerande inom den väpnade oppositionen.

Det finns fortfarande möjligheter för en demokratisk och progressiv rörelse att visa sig igen, som den gjorde under upprorets första år och därefter. Rörelsen finns fortfarande kvar. Den syriska befolkningen har definitivt inte lockats på avvägar av de fundamentalistiska krafterna.

Så länge det är en väpnad konflikt kommer de som har resurser att dominera på marken. Men någon gång kommer den väpnade kampen att upphöra, och den samhällsekonomiska krisen kommer åter att visa sig, liksom de sociala strävandena hos de som gjorde upproret från början. Denna potential – denna progressiva, demokratiska potential – är ganska stark i Syrien, precis som den är överallt i regionen i sin helhet.

Till syvende och sist är detta bara faser i en långdragen revolutionär process, och ur den synvinkeln tror jag att den springande punkten är att hela den despotiska och reaktionära samhällsordning som under årtionden har härskat över regionen och såg ut som om den skulle bli kvar i evighet har stått i lågor sedan 2011. Den revolutionära förändringens lågor har släppts loss, och det kommer inte att bli lätt att släcka dem.

Givetvis har diverse reaktionära krafter också släppts loss. Tyvärr finns det ingen garanti för att allt

detta kommer att leda till segrar och progressiva resultat i hela regionen. Det kan också bli stora nederlag och reaktionära motgångar, till och med historiska bakslag, men kärnpunkten är att processen fortfarande pågår, och det är en period av aktioner, organisering och politiskt och strategiskt klagörande.

Många fjärran observatörer betänker bara den allra senaste utvecklingen och talar om den som om den utgör slutresultatet. Det är avgörande att stå emot denna impuls, ge sig i kast med processen så som den utvecklas och försöka styra den i riktning mot progressiva resultat.